

lekturę dla człowieka wierzącego, chcącego bardziej zrozumieć swoje miejsce i zadanie w strukturach Kościoła i społeczności cywilnej.

Ks. Marek Jeziorański
Katedra Pedagogiki Ogólnej KUL

Anna L e n d z i o n, *Młodość a wartości charakterologiczne*,
Lublin: Wydawnictwo KUL 2012, ss. 221.

Przedmiot publikacji autorstwa dr Anny Lendzion skoncentrowany został wokół problematyki charakteru. Tekst tworzą dwie, treściowo uzupełniające się części zawierające: analizę teoretycznego dorobku psychologii w dziedzinie charakteru (rozdział I) oraz przedstawienie założeń, przebiegu i analizy wyników autorskich badań, dotyczących wartości charakterologicznych młodzieży (rozdział II oraz rozdział III). Publikację kończy aneks zawierający Kwestionariusz Poznawania Charakteru (KPCH) oraz zbiór tabel opisujących zależności pomiędzy wynikami osób „z wysokim charakterem prężnym” (WChP) a wynikami osób „z niskim charakterem prężnym” (NChP) w zakresach: wartościowania w wymiarze przyjemności, wartościowania w wymiarze pragnień, wartościowania w wymiarze poczucia zobowiązania; a także wskaźniki istotności różnic między WChP a NChP uzyskanych w badaniach.

Dorobek psychologii w dziedzinie badań nad charakterem, stanowiący treść rozdziału I, scharakteryzowany został poprzez analizę pojęć (koncepcji) charakteru autorstwa przedstawicieli psychologii głębi (Z. Freuda, A. Adlera, C.G. Junga), psychologii humanistycznej (E. Sprangera, G. Allporta) oraz polskiej psychologii lat dwudziestych-siedemdziesiątych XX wieku (M. Dybowskiego, S. Szumana, S. Bałeya, M. Kreutza, M. Grzywak-Kaczyńskiej, J. Pastuszki). Prowadzone analizy definicyjne służą ukazaniu specyfiki koncepcji charakteru J. Pastuszki, której to koncepcji Autorka poświęca szczególną uwagę.

Prócz niewątpliwych walorów poznawczych, uwypuklenie dorobku J. Pastuszki w dziedzinie badań nad charakterem posiada swe uzasadnienie metodologiczne (instrumentalne). Stanowi mianowicie podstawę badań empirycznych przedstawionych w rozdziale II i III. Analiza koncepcji charakteru J. Pastuszki prowadzi do wyróżnienia podstawowych kategorii (zmiennych) wykorzystanych w trakcie badań empirycznych. Za szczególnie istotne w tym względzie uznać można następujące elementy kategorialne analizowanej koncepcji:

1) analizę podstawowych aspektów struktury (specyficznych cech, własności) charakteru, do których należą: postawa człowieka względem otoczenia społecznego, charakter moralny, umiejętność kierowania własnym działaniem, stały i celowy

sposób postępowania, aktywność woli, wysoki poziom integracji osobowości – tj. poziom rozwoju osobowości przekraczający uwarunkowania wrodzone i środowiskowe;

2) analizę wartości i wartościowania w kontekście charakteru – podział na wartości materialne (stanowiące przedmiot potrzeb organizmu) i duchowe (stanowiące korelat życia religijnego i moralnego człowieka), wartości naturalne i transcendentne, obiektywne;

3) typologie charakterów – charakter o moralności odruchowo-emocjonalnej (auto-intencjonalny bądź nawykowy – podział według kryterium aktywności emocji, nawyków oraz refleksji intelektualnej w trakcie aktywności moralnej), charakter o słabej lub dużej wrażliwości moralnej (hedonistyczno-uitylitarnej bądź ascetyczno-religijnej), charakter moralnie ukształtowany bądź nieukształtowany (podział według kryteriów znajomości wartości i norm moralnych, wykorzystania ich w praktycznym działaniu oraz stopnia ukształtowania cnót moralnych).

Zwieńczeniem pierwszego rozdziału pracy są analizy dotyczące zależności między charakterem a rozwojem osobowym człowieka. Lokując swe badania w paradygmacie personalizmu etycznego, w nawiązaniu do bogatego dorobku psychologii humanistycznej (m.in. A. Masłowa, C. Rogersa, R. Maya, M. Freidmana, V.E. Frankla) oraz za J. Pastuszką, Autorka wskazuje na kluczowe znaczenie charakteru dla rozwoju osobowości człowieka, rozumianego jako aktywny podmiot działania, ukształtowany na wartości i rozwój psychiczno-duchowy.

Badania autorskie relacjonowane w publikacji w rozdziałach II i III dotyczą zależności między poziomem ukształtowania charakteru prężnego a korelatami osobowości, decydującymi o konstruktywnym funkcjonowaniu jednostki w życiu. Przeprowadzone zostały w latach 1999-2000 według modelu badań antytypicznych, tj. na podstawie wcześniej wyselekcjonowanych dwóch grup młodzieży badanej, reprezentującej silny i niski charakter prężny. W badaniach wykorzystano następujące metody: Kwestionariusz KP SAS, Test Przymiotnikowy ACL, Inwentarz Osobowości NOE PI-R, Inwentarz WRO. Badania przeprowadzone były na populacji 242 osób, 125 kobietach i 117 mężczyznach, w wieku 17-23 lat – uczniach klas maturalnych liceów ogólnokształcących im. św. S. Kostki i ks. S. Gostyńskiego w Lublinie oraz studentach pierwszych lat studiów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i Politechniki Lubelskiej.

Na uwagę zasługują wieloczynnikowe analizy wyników badań. Sprowadzić je można do następujących twierdzeń: 1) istnieją znaczne różnice w uzyskanych wynikach między osobami o wysokim i niskim charakterze prężnym w takich aspektach, jak: przystosowanie emocjonalne, zdolności do realizacji celów, łatwość w nawiązywaniu bliskich relacji przy zachowaniu niezależności emocjonalnej w relacjach z dorosłymi, zaufanie do siebie, silniejsza potrzeba osiągnięć; 2) nie stwierdzono istotnych różnic między osobami z dwóch badanych grup w takich aspektach, jak: pozytywny obraz siebie, większa dokładność w działaniu, większa sumienność w działaniu; 3) osoby o wysokim charakterze prężnym charakteryzuje niższa neurotyczność i wyższy poziom ekstrawersji; 4) istnieje pozytywna zależność między wysokim poczuciem bezpieczeństwa, wysokim stopniem zaspokojenia potrzeb podstawowych i pozytywnymi sposobami aktualizacji siebie a wysokim charakterem pręż-

nym; 5) osoby o wysokim charakterze prężnym osiągają wyższy poziom rozwoju psychospołecznego.

Próba sformułowania oceny prezentowanej publikacji wymaga podkreślenia wieloaspektowości jej treści. Sądzę, że mówiąc o poznawczych walorach prezentowanego tekstu, wskazać można na jego znaczenie teoretyczne i empiryczne. Na poziomie teoretycznym polega ono na prezentacji koncepcji charakteru klasyka polskiej (a szczególnie lubelskiej szkoły) psychologii – Józefa Pastuszki, prezentacji przeprowadzonej nie w oderwaniu, lecz w kontekście dorobku psychologii (charakterologii) światowej. W tym aspekcie tekst uznać można za syntetyczny opis wspomnianego dorobku.

W aspekcie empirycznym publikacja dr Anny Lendzion stanowi analityczny opis funkcjonowania młodzieży w aspekcie wartości charakterologicznych. Jest diagnozą funkcjonowania młodzieży w badanym zakresie. Pokazując rozliczne zależności, ukazuje „obraz młodzieży przełomu wieków”, preferowane przez nią wartości.

Na uwagę zasługuje możliwość wykorzystania wiedzy zawartej w niniejszej publikacji w pokrewnych psychologii dziedzinach, np. w pedagogice (co zresztą podkreśla sama Autorka, np. we wstępie). W tym kontekście za istotną korzyść poznawczą prezentowanego tekstu uznać trzeba wiedzę o młodzieży – jednego z dwóch podstawowych podmiotów procesu wychowania. Działalność wychowawcza, by być skuteczną a jednocześnie przyjazną dla wychowanków, nie może pomijać gruntownej wiedzy dotyczącej podmiotów wychowania, wiedzy zarówno filozoficznej (antropologicznej), jak i psychologicznej. Niniejszy tekst stanowi realizację wspomnianego wymogu w zakresie prowadzonych badań.

Nie sposób pominąć także metateoretycznego znaczenia prezentowanego tekstu. Chodzi mianowicie o problem normatywności nauk humanistycznych (społecznych), jak i osadzenia teoretycznego wiedzy humanistycznej. Wydaje się, że problematyka charakteru szczególnie uzmysławia konieczność badań aksjologicznych w humanistyce i istotność formułowania norm. Pokazuje, że rezygnacja z podejścia normatywnego nie tylko wyklucza z zakresu zainteresowań badawczych szereg istotnych problemów, lecz także wpływa na rozumienie metodologicznej tożsamości humanistyki, co jest szczególnie istotne w przypadku pedagogiki.

Piotr Magier
Katedra Pedagogiki Ogólnej KUL